

Kulturarvsfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet sexton motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2007 om kulturarvsfrågor m.m. Samtliga motionsförslag avstyrks.

Bland motionerna finns förslag som gäller kostnadsansvar och konkurrensutsättning för arkeologiska utgrävningar. Utskottet är medvetet om att kostnaderna för en undersökning kan uppgå till betydande belopp för exploatören men pekar på de möjligheter som finns att få kostnadslindring genom statsbidrag. Utskottet hänvisar även till regeringens pågående arbete för att få den uppdragsarkeologiska marknaden att fungera mer tillfredsställande, bland annat genom att skapa en effektivare konkurrens.

Ett motionsförslag om att föra upp allemansrätten på Unescos världsarvslista avstyrks med hänvisning till att konventionen endast är tillämplig på fysiska världsarv.

Motioner om kyrkliga kulturminnen avstyrks med hänvisning till den kommande beredningen av den kyrkoantikvariska ersättningen och till pågående arbete på området.

Även motioner om stöd till Uppåkra utgrävningsområde, Vallonbruken i Uppland och Ostindiefararen Götheborg avstyrks.

Två motioner handlar om vårt folkliga ljudarv och om ansvaret för Sveriges Ljudmigreringscentrum i Västervik. Förslagen avstyrks men utskottet anser att det får ankomma på regeringen att överväga om det finns behov av att undersöka möjligheten att få en långsiktig och tekniskt hållbar lösning då det gäller ljudmigrering samt att det är huvudmannens uppgift, dvs. i första hand Västerviks kommun, att ta ansvar för verksamheten vid ljudmigreringscentrumet.

Slutligen avstyrks ett motionsförslag som gäller nämnden för enskilda arkiv inom Riksarkivet. Utskottet konstaterar bl.a. att detaljeringsgraden i regeringens styrning av nämndens verksamhet har minskat och att nämnden fått större frihet att disponera medlen som fördelas till olika enskilda arkiv.

I betänkandet finns två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	5
Kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar	5
Världsarvsfrågor	7
Uppåkra utgrävningsområde	8
Kyrkliga kulturminnen	9
Vallonbruk i Uppland	11
Ostindiefararen Göteborg	12
Vårt folkliga ljudarv	13
Nämnden för enskilda arkiv	14
Särskilda yttranden	17
1. Kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar, punkt 1 (s)	17
2. Nämnden för enskilda arkiv, punkt 8 (s)	17
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	18
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

- 1. Kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar**
Riksdagen avslår motionerna
2007/08:Kr229 av Jörgen Johansson och Birgitta Sellén (båda c)
yrkandena 1–4 och
2007/08:Kr275 av Betty Malmberg (m).
- 2. Världsarvsfrågor**
Riksdagen avslår motion
2007/08:Kr203 av Michael Hagberg (s).
- 3. Uppåkra utgrävningsområde**
Riksdagen avslår motionerna
2007/08:Kr215 av Ulf Nilsson m.fl. (fp) och
2007/08:Kr272 av Anders Hansson (m).
- 4. Kyrkliga kulturminnen**
Riksdagen avslår motionerna
2007/08:Kr209 av Lars Elinderson (m),
2007/08:Kr220 av Lars-Ivar Ericson och Anders Åkesson (båda c) och
2007/08:Kr302 av Monica Green m.fl. (s).
- 5. Vallonbruk i Uppland**
Riksdagen avslår motion
2007/08:Kr307 av Agneta Gille (s).
- 6. Ostindiefararen Götheborg**
Riksdagen avslår motion
2007/08:Kr205 av Eva Flyborg (fp).
- 7. Vårt folkliga ljudarv**
Riksdagen avslår motionerna
2007/08:Kr219 av Lars-Ivar Ericson (c) och
2007/08:Kr323 av Krister Örnfjäder m.fl. (s).
- 8. Nämnden för enskilda arkiv**
Riksdagen avslår motion
2007/08:Kr289 av Henrik von Sydow (m).

Stockholm den 25 mars 2008

På kulturutskottets vägnar

Siv Holma

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Siv Holma (v), Cecilia Wikström i Uppsala (fp), Cecilia Magnusson (m), Margareta Israelsson (s), Lars Wegedal (s), Mats Johansson (m), Anders Åkesson (c), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Hans Wallmark (m), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s), Olof Lavesson (m), Göran Persson i Simrishamn (s), Solveig Hellquist (fp), Esabelle Dingizian (mp), Göran Montan (m) och Gunilla Tjernberg (kd).

Utskottets överväganden

Kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om ändrat kostnadsansvar för arkeologiska utgrävningar m.m. Kostnaderna för arkeologiska undersökningar kan uppgå till betydande belopp i bygder rika på fornlämningar men detta kan i vissa fall lindras genom statsbidrag.

Jämför särskilt yttrande 1 (s).

Motionerna

I *motion Kr229* föreslår Jörgen Johansson och Birgitta Sellén (båda c) att kostnadsansvaret för arkeologiska utgrävningar inom områden som klassas som riksintressen ska ligga på staten (yrkande 1). I områden som inte ingår i ett riksintresse ska kostnadsansvaret i normalfallet ligga på exploatören (yrkande 2). Motionärerna anser också att arkeologiska undersökningar ska konkurrensutsättas (yrkande 3). De understryker att förundersökningar och utgrävningskostnader ska utföras på ett kostnadseffektivt sätt och därför bör konkurrensutsättas i enlighet med lagen om offentlig upphandling. Slutligen föreslår de att en översyn av kulturminneslagen (1988:950) ska göras (yrkande 4). Förslaget verkar avse en översyn av 2 kap. om fornminnen.

Betty Malmberg (m) begär i *motion Kr275* en översyn av kostnadsansvaret vid arkeologiska utgrävningar. Motionären anser att kostnaderna har en hämmande effekt på utvecklingen i många delar av landet. Det finns också en risk att enskilda väljer att bryta mot lagen.

Bakgrund

I kulturminneslagen (1988:950), KML, slås fast att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö samt att ansvaret för detta delas av alla (1 kap. 1 § KML). Fasta fornlämningar och fornfynd är skyddade enligt 2 kap. i lagen. Det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Den som avser att göra ett ingrepp i en fast fornlämning som är känd ska samråda med länsstyrelsen. Långt ifrån alla fornlämningar är kända. Inför en exploatering kan det därför behöva göras en arkeologisk utredning. Länsstyrelsen beställer då en utredning för att ha ett beslutsunderlag för ärendet. Syftet med utredningen är att redovisa fornlämningsbeståndet inom det område som ska exploateras.

Om ingrepp i en fornlämning trots utredningen inte kan undvikas kan länsstyrelsen besluta om en förundersökning, dvs. en begränsad utgrävning av fornlämningen. Syftet är att få kunskap om fornlämningens omfattning och karaktär. Länsstyrelsen kan slutligen lämna tillstånd till att ta bort en fornlämning. Det görs om fornlämningen ”medför hinder eller olägenhet som inte står i proportion till dess betydelse”. Reglerna för kostnadsansvar anges i 2 kap. 14 § KML. Enligt huvudregeln ska kostnaderna för för- och slutundersökningar betalas av arbetsföretaget (även kallat företagaren eller exploatören).

En särskild utredare har föreslagit att Riksantikvarieämbetets avdelning för arkeologiska undersökningar (UV) ska särskiljas från myndigheten (SOU 2005:80). Enligt vad regeringen framhållit i budgetpropositionen för 2008 behöver dock frågan övervägas ytterligare. Därför ska det göras en analys för att pröva det nuvarande undantaget från lagen (1992:1528) om offentlig upphandling i 2 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. När så skett har regeringen för avsikt att ta ställning till utredningens förslag och återkomma till riksdagen.

Göteborgs universitet, Institutionen för kulturvård, har haft i uppdrag att göra en analys av det nuvarande undantaget. Resultatet av arbetet redovisas i dagarna och kommer att ligga till grund för de fortsatta övervägandena i Kulturdepartementet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet behandlade likartade yrkanden senast i betänkande 2006/07:KrU9 och uttryckte då viss förståelse för motionärernas tankar att kulturminneslagens bestämmelser i vissa fall kan ha en hämmande effekt på en bygds utveckling. Här finns onekligen olika intressen som kan komma i konflikt med varandra. Å ena sidan är det en nationell strävan att skydda och bevara vår kulturmiljö. Å andra sidan kan det vara angeläget att genom bebyggelse och annan markanvändning utveckla en bygd som råkar vara rik på fornlämningar. Kostnaderna för undersökning, utgrävning, dokumentation och fyndhantering kan då uppgå till betydande belopp och därigenom bromsa en markexploatering. För en enskild byggherre kan dessa undersökningskostnader te sig orimligt höga.

För att lindra konsekvenserna av kostnadsansvaret lämnas under vissa förutsättningar statsbidrag till arkeologiska undersökningar enligt förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård. Vidare anger KML att det s.k. arbetsföretaget i några fall kan befrias från kostnaderna. Det gäller t.ex. om undersökningskostnaderna väsentligen överstiger det belopp som angivits i samband med att länsstyrelsen gav tillstånd till ingrepp i fornlämningen.¹

¹ 2 kap. 14 § KML.

Utskottet vill återigen framhålla att det är av stor betydelse att ta hänsyn till kulturmiljön, liksom givetvis även till naturmiljön. Samtidigt ligger det inte i statens intresse att en bygds utveckling stoppas upp. Det är länsstyrelsens uppgift att utifrån en helhetssyn göra avvägningar mellan olika intressen och behov och att ansvara för goda och trygga levnadsförhållanden och en långsiktigt god livsmiljö i regionen. Behovet av en helhetssyn och samarbete mellan de olika sakområdena har lyfts fram i regleringsbrevet för 2008 till länsstyrelserna.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2008 anmält att den bereder frågan om hur konkurrensen på det uppdragsarkeologiska området kan förbättras. Ett förslag finns om att Riksantikvarieämbetets avdelning för arkeologiska undersökningar ska särskiljas från myndigheten och efter vissa kompletterande undersökningar har regeringen för avsikt att ta ställning i frågan och återkomma till riksdagen. Enligt utskottets mening bör detta ställningstagande inte föregripas.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Kr229 (c) yrkandena 1–4 samt Kr275 (m).

Världsarvsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om att allemansrätten ska uppföras som ett kulturobjekt på Unescos världsarvslista. Konventionen är endast tillämplig på fysiska världsarv.

Motionen

I *motion Kr203* föreslår Michael Hagberg (s) att regeringen ska ansöka hos Unescos världsarvskommitté om att allemansrätten ska uppföras som ett kulturobjekt på Unescos världsarvslista.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har för ett år sedan avslagit en likalydande motion av samma motionär. Det gjordes på förslag av kulturutskottet i betänkande 2006/07: KrU9. Utskottet konstaterade då att Unescokonventionen om skydd för världens kultur- och naturarv, världsarvskonventionen, endast är tillämplig på fysiska världsarv och därför inte kan åberopas då det gäller allemansrätten. För en närmare information om världsarvskonventionen och de övriga skäl som åberopades i det sammanhanget hänvisas till betänkandet (s. 11–12).

Motion Kr203 (s) avstyrks med hänvisning till det ovan anförda.

Uppåkra utgrävningsområde

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motioner om Uppåkra utgrävningsområde utanför Lund. Genom länsstyrelsens medverkan finns den statliga nivån med i arbetet med att utveckla verksamheten i Uppåkra.

Motionerna

Anders Hansson (m) föreslår i *motion Kr272* att Uppåkra utgrävningsområde utses till kulturreservat. Detta skulle höja statusen på området och arkeologernas arbete, bidra till fördjupade kunskaper om Skånes historia och möjliggöra en gynnsam utveckling för såväl lokalbefolkning som turism i Uppåkra.

I *motion Kr215* föreslår Ulf Nilsson m.fl. (fp) ett tillkännagivande om att stödja arkeologi och museiverksamhet i södra Sverige. Motionärerna anser att Kulturdepartementet ska se över hur arkeologisk forskning kan få liknande villkor i hela landet och hur nyupptäckta fyndplatser kan få likvärdiga förutsättningar att användas för forskning och för museiändamål. Medel bör anvisas från kulturbudgeten för att ta hand om fynden från utgrävningarna i Uppåkra.

Bakgrund

Uppåkra, strax söder om Lund, är södra Skandinavians största arkeologiska utgrävning. Sedan våren 1996 har man där gjort mer än 20 000 fynd. Utgrävningarna har främst finansierats genom försorg av arkeologiska institutionen vid Lunds universitet med stöd från Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond och från donatorer.

Företrädare för Region Skåne, Staffanstorps och Lunds kommuner i samarbete med länsstyrelsen i Skåne län arbetar nu för att utveckla verksamheten i Uppåkra. Tanken är att Uppåkra, parallellt med de arkeologiska utgrävningarna, ska utvecklas till ett upplevelsecentrum, där arkeologerna är med och förmedlar kunskap till besökarna. De arkeologiska utgrävningarna gör att Uppåkra inte bara blir ett museum utan också en metod att forska, förmedla och vidareutveckla, framhåller arbetsgruppen. Gruppen utvecklar för närvarande en långsiktig handlingsplan och planerar seminarier i Stockholm och Köpenhamn under våren 2008 med inriktning på att få med fler aktörer i projektet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar med tillfredsställelse det aktiva arbete som pågår på regional nivå för att utveckla verksamheten i Uppåkra. Genom länsstyrelsens medverkan finns också den statliga nivån representerad i detta arbete.

Vad gäller motion Kr272 (m) konstaterar utskottet att frågan om Uppåkra ska utses till kulturresevat lämpligen hanteras på regional nivå.

Utskottet anser inte att motionerna Kr215 (fp) och Kr272 (m) nu bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionerna avstyrks därmed.

Kyrkliga kulturminnen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår tre motioner om kyrkliga kulturminnen med hänvisning till den kommande beredningen av den kyrkoantikvariska ersättningen samt till pågående forskningsprojekt om metoder för att minska energikostnaderna för kyrkorna.

Motionerna

I *motion Kr209* yrkar Lars Elinderson (m) att ansvaret för att bevara den svenska gravkulturen bör regleras i lag och att statens ekonomiska ansvar i detta sammanhang bör klargöras. När nu avtalet mellan staten och Svenska kyrkan ska omförhandlas angående vården av kyrkans kulturarv bör diskussionen enligt motionären vidgas till att också omfatta den svenska gravkulturen. Han konstaterar att det anses naturligt att kostnaden för den forntida gravkulturen ska betalas av staten men att det inte finns något ansvar för att vår tids gravskick och personhistoriska minnen bevaras åt eftervärden.

I *motion Kr302* av Monica Green m.fl. (s) understryks vikten av att kyrkorna i Skaraborg kan få fortsatt stöd för upprustning även efter 2009.

I *motion Kr220* av Lars-Ivar Ericson och Anders Åkesson (båda c) föreslås att ett mer ändamålsenligt regelverk för kyrkornas energiförsörjning snarast tas fram. Motionärerna anser att det måste göras en rimlig avvägning mellan brukande- och bevarandeintressen för att underlätta för församlingar och pastorat att ändra sina energisystem.

Bakgrund

Från och med 2002 får Svenska kyrkan viss ersättning av staten för kulturhistoriskt motiverade merkostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena enligt lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Ersättningen, som avser kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser, ska fördelas av Svenska kyrkan efter samråd med myndigheter inom kulturmiljöområdet.

Riksdagen har tidigare fastställt omfattningen på den kyrkoantikvariska ersättningen för åren 2002–2009. För 2008 har 395 miljoner kronor anvisats under anslag 28:26 *Kyrkoantikvarisk ersättning* och enligt beslutet ska 465 miljoner kronor anvisas för 2009. I budgetpropositionen för 2008 redo-

visades att diskussionerna mellan staten och Svenska kyrkan kommer att formaliseras under 2008 inför ett ställningstagande till den kyrkoantikvariska ersättningens storlek efter 2009.

Sedan den 1 januari 2007 driver Statens energimyndighet programmet *Spara och bevara*, ett fyraårigt forsknings- och utvecklingsprogram (FoU) för energieffektivisering i kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Intressenter i programmet är bl.a. Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet och Statens fastighetsverk. Statens energimyndighet har avsatt 40 miljoner kronor under 2007–2010 för programmet. Svenska kyrkan har för 2008 och 2009 avsatt 2 miljoner kronor av den kyrkoantikvariska ersättningen och Riksantikvarieämbetet bidrar med 600 000 kronor under 2008.

Bakgrunden till projektet är behovet av att öka kunskapen om hur energieffektivisering kan ske i kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Genom programmet räknar man med att få fram metoder och material som gör det möjligt att få en effektivare energianvändning i kulturhistoriskt värdefulla byggnader samtidigt som det svenska kulturarvet och dess värden kan bevaras. Genomtänkta och varsamma åtgärder för energieffektivisering bidrar inte bara till att sänka energiförbrukningen och energikostnaderna utan även till att fastigheten bevaras på lång sikt. Programmet är inriktat mot tillämpad FoU och har en uttalad förankring i byggbranschen.

Programmet berör i första hand följande objekt:

- byggnader som har eller kommer att få kommunalt skydd i detaljplaner eller områdesbestämmelser,
- 3 500 kyrkor och
- 2 500 byggnadsminnen.

Här kan också erinras om det arbete som samarbetsorganisationen Etik och energi gör. Organisationen består av ca 50 pastorat och kyrkliga samfundligheter samt sex stödjande stift. Tillsammans samverkar man med energikontor, energirådgivare och högskolor i ett gemensamt handlingsprogram med målet att minska energikostnaderna för kyrkorna med 30–50 % och koldioxidutsläppen med 40–80 %. Organisationen kommer i mars 2008 att ge ut en Handbok för hållbar energianvändning i kyrkan (Verbums förlag) som kommer att sändas till samtliga församlingar och samfundligheter.

Utskottets ställningstagande

Vid vården av en begravningsplats ska man enligt 4 kap. 11 § KML beakta platsens betydelse ur kulturmiljösynpunkt. Begravningsplatser ska vårdas och underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskas eller förvanskas. I Riksantikvarieämbetets allmänna råd² understryker ämbetet att kravet på vård och underhåll gäller för alla begravningsplatser

² KRFS 2005:2

oavsett när de har anlagts och oavsett ägare. Regler för begravningsplatser finns också i begravningslagen (1990:1144). Här bör även erinras om att den kyrkoantikvariska ersättningen omfattar begravningsplatser.

Med anledning av motion Kr220 (c) konstaterar utskottet att Statens energimyndighet i samarbete med några andra myndigheter håller på att utveckla metoderna för att minska energikostnaderna för kyrkorna, samtidigt som man eftersträvar att värna och vårda de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna och inventarierna. Utskottet förutsätter att detta arbete, liksom det arbete som drivs inom Svenska kyrkan i samarbetsorganet Etik och energi, kommer att tillgodose motionärernas önskan om att finna en rimlig avvägning mellan brukande- och bevarandeintressena.

Utskottet vill också upplysa om att det i god tid inför beslutet om den kyrkoantikvariska ersättningen efter 2009 kommer att tas fram ett underlag som allsidigt belyser de kyrkoantikvariska frågorna. Utskottet har erfarit att Kulturdepartementet och Svenska kyrkan har påbörjat ett sådant arbete, och förutsätter att de frågor som tas upp i motionerna kommer att beröras i detta sammanhang.

Motionerna Kr209 (m), Kr220 (c) och Kr302 (s) avstyrks med hänvisning till det ovan anförda.

Vallonbruk i Uppland

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om att staten bör medverka till att stärka vallonbrukens kulturhistoriska värde. Staten stödjer genom länsstyrelsen i Uppsala län redan aktivt verksamheten.

Motionen

I *motion Kr307* anför Agneta Gille (s) att tillkomsten av Föreningen Vallonbruk i Uppland har medfört att besöksnäringen vuxit och utvecklats. Vallonbruken har också fått en ordentlig uppgradering som turistområde genom brunvita skyltar enligt EU-standard. Motionären anser att staten nu även på andra sätt bör medverka till att stärka vallonbrukens kulturhistoriska värde.

Utskottets ställningstagande

Föreningen Vallonbruk i Uppland har, som motionären själv påpekar, ekonomiskt stöd från kommuner, regionförbundet Uppsala län och ett antal företag verksamma inom området. Föreningen bedriver också utvecklingsprojekt som finansieras med EU-medel och av Upplandsstiftelsen och länsstyrelsen i Uppsala län. För länsstyrelsen i Uppsala län har vallonbruken länge varit en prioriterad verksamhet som man haft ett nära samarbete

med och även stött ekonomiskt med kulturmiljövårdsmedel. Utskottet konstaterar således att staten redan genom medverkan av länsstyrelsen är engagerad i arbetet med att stärka vallonbrukens kulturhistoriska värde. Utskottet anser att motion Kr307 (s) i huvudsak är tillgodosedd med det anförda. Motionen avstyrks.

Ostindiefararen Götheborg

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår en motion om bevarande av dokumentation, kunskap och erfarenheter som framkommit i projektet Ostindiefararen Götheborg.

Motionen

I *motion Kr205* lyfter Eva Flyborg (fp) fram betydelsen av projektet Ostindiefararen Götheborg. Motionären anser det angeläget att dokumentation, kunskap och erfarenheter som framkommit under hela projekttiden bevaras för att i framtiden kunna förmedla ett svenskt kulturarv.

Bakgrund

Den ursprungliga Ostindiefararen Götheborg gick på grund och förliste vid inloppet till Göteborg 1745. Under åren 1986–1992 gjordes en marinarkeologisk utgrävning av vraket, varvid idén om att återskapa skeppet väcktes. En samlingsstiftelse med det helägda dotterbolaget Svenska Ostindiska Companiet AB bildades 1993. I juni 2003 sjösattes skeppet och den 2 oktober 2005 seglade det ut från hamnen i Göteborg med destination Kina. Skeppet återvände till Göteborg den 9 juni 2007.

Av stadgarna för både samlingsstiftelsen och bolaget framgår att de ska dokumentera och ge underlag för forskning och utbildning kring 1700-talets skeppsbyggnadskonst och hantverkskunnande. De ska genom föreläsningar, publikationer, videoprogram och utställningar sprida kunskap om Svenska Ostindiska Companiets verksamhet och historia samt dess betydelse för staden Göteborg och Sverige.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har erfarit att stiftelsen i dagarna ombildats mot bakgrund av att den tidigare stiftelsen nu fullföljt sitt uppdrag att bygga båten och att bl.a. dokumentera och ge underlag för forskning och utbildning kring 1700-talets skeppsbyggnadskonst och hantverkskunnande. Den nya stiftelsen åtar sig att ta hand om skeppet och hålla det sjödugligt. Konkreta planer för seglats under 2008–2010 finns redan i dag.

Utskottet anser inte att motion Kr205 (fp) bör föranleda något initiativ från riksdagens sida. Motionen avstyrks.

Vårt folkliga ljudarv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsförslag om behovet av att bevara vårt folkliga ljudarv. Det får ankomma på regeringen att överväga om det finns behov av att kartlägga problemets omfattning och möjligheten att få en långsiktig och tekniskt hållbar lösning då det gäller ljudmigreringen. Det är i första hand huvudmannens uppgift att ta ansvar för verksamheten vid Sveriges Ljudmigreringscentrum.

Motionerna

I *motion Kr219* av Lars-Ivar Ericson (c) hävdar motionären att vårt folkliga ljudarv är ”utrotningshotat”. Inspelade tal, intervjuer, visor och mycket annat är långt ifrån kartlagt och än mindre säkerställt och migrerat. Enligt motionären blir det både dyrt och tidskrävande om varje museum och arkiv ska sköta sin egen migrering. Eftersom det sällan finns ekonomiska förutsättningar hos museer, arkiv, bibliotek m.fl. är det rimligt att staten tar ett ansvar och samordnar resurserna för vårt kollektiva ljudarv i landet. I sammanhanget pekar motionären på Sveriges Ljudmigreringscentrum i Hultsfred och Västervik som sägs ha kompetens för att på bästa sätt bevara vårt ljudarv för framtiden och hög teknisk kunnsighet när det gäller själva migreringen.

Ett liknande förslag finns i *motion Kr323* av Krister Örnfjäder m.fl. (s). Motionärerna anser att det är angeläget att vårt ljudarv bevaras och att en långsiktig finansiering säkerställs för detta ändamål. Regeringen bör därför se över ansvarsfrågorna för den verksamhet som bedrivs vid Sveriges Ljudmigreringscentrum.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tolkat motionärernas förslag som att de avser andra kategorier av ljudinspelningar än de som bevaras hos Statens ljud- och bildarkiv, som är Sveriges nationalarkiv för inspelat ljud och rörliga bilder. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att bevara – om inte allt – så i vart fall ett urval av det material som motionärerna kallar ”vårt folkliga kulturarv” och som finns på museer, bibliotek och hembygdsgårdar, i arkiv och hos föreningar och privatpersoner.

Det problem som motionärerna tar upp är av generell art. Ljudinspelningar har en förhållandevis kort livslängd och risken att ljudet på gamla trådinspelningar, rullband och kassetband förstörs är väl känd. Uppspelningsapparaturen föråldras snabbt och ersätts av nya tekniska system. Det som ska bevaras för eftervärlden måste föras över, eller migreras, till nya system, vilket medför höga kostnader. För närvarande sker migrering på flera ställen i landet, bl.a. vid Sveriges Ljudmigreringscentrum i Västervik och Hultsfred som startade 2006 och som kommer att drivas fram till sommaren 2008 i projektform. Utskottet som välkomnar detta regionala initiativ har förstått att det är oklart vad som kommer att ske med verksamheten efter den 1 juli 2008.

Motionärerna bakom motion Kr323 (s) anser uppenbarligen att staten bör ta ansvar för verksamheten vid centrumet. Utskottet delar inte den uppfattningen utan anser att det i stället ankommer på huvudmannen, dvs. Västerviks kommun, samt eventuella övriga lokala och regionala intressenter att skjuta till medel för centrumet i den mån intäkterna från kunderna inte skulle vara tillräckliga. Motion Kr323 (s) avstyrks därmed.

Utskottet är inte heller berett att tillstyrka förslaget i motion Kr219 (c) som synes ha ett mer långtgående syfte, nämligen att staten ska ta ett ansvar för att samordna resurserna för landets ”kollektiva ljudarv”. Det får ankomma på regeringen att överväga om det finns behov av att kartlägga problemets omfattning och att få en långsiktig och tekniskt hållbar lösning då det gäller ljudmigreringen. Därmed avstyrker utskottet motion Kr219 (c).

Nämnden för enskilda arkiv

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om att instruktionsbestämmelserna för nämnden för enskilda arkiv inom Riksarkivet ska ses över för att undvika politisering. Den tidigare öronmärkningen av bidraget till Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek har upphört och detta bidrag trappas successivt ned.

Jämför särskilt yttrande 2 (s).

Motionen

Henrik von Sydow (m) föreslår i *motion Kr289* att regeringen ska se över instruktionen för Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv för att undvika politisering av nämnden och för att ge lika förutsättningar för enskilda arkiv. Det råder nämligen en obalans mellan storleken på bidragen till å ena sidan näringslivsarkiven och å andra sidan Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek (ARAB). Enligt motionären är riksarkivarien ordförande i nämnden

samtidigt som han är ledamot i styrelsen för ARAB. Därmed är riksarkivarien jävlig, anser motionären. Slutligen hävdar han att nämnden saknar kompetens från näringsliv och ekonomisk forskning.

Bakgrund

Efter det att motionen väcktes har regeringen i november 2007 gjort en översyn av instruktionen för Riksarkivet och landsarkiven. Av förordningen framgår att det inom Riksarkivet finns en nämnd för enskilda arkiv (22 §).³ Nämnden avgör ärenden om statsbidrag till enskilda arkiv och är rådgivande organ i frågor som rör enskilda arkiv. Nämnden består av riksarkivarien, som är nämndens ordförande, och sex andra ledamöter (24 §). I sak innebär den nya förordningen inte någon ändring då det gäller nämndens verksamhet.

Nämndens bidragsgivning styrs av förordningen (2007:1368) om statsbidrag till enskilda arkiv. Som villkor för statsbidrag anges att bidrag får ges till enskilda arkivinstitutioner och institutioner eller föreningar med anknytning till arkivverksamhet. Statsbidrag får också ges till andra för bevarande och tillgängliggörande av företagsarkiv (2 §). Särskilda bestämmelser om statsbidrag till regionala arkivinstitutioner finns i förordningen (1996:1598) om statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Utskottets ställningstagande

Ett särskilt belopp har tidigare öronmärkts i regleringsbrevet till Riksarkivet för Arbetarrörelsens Arkiv och Bibliotek (ARAB).⁴ Fr.o.m. 2007 har denna öronmärkning upphört. Det ankommer således numera helt på nämnden för enskilda arkiv att själv avgöra hur medlen ska fördelas mellan olika enskilda arkiv.

Nämnden enades i januari 2007 om att gradvis genomföra en omfördelning av bidragen till de enskilda arkiven. För ARAB innebar det att bidraget för 2007 minskade med 100 000 kronor till 6,9 miljoner kronor. Vid fördelningen i januari 2008 minskade bidraget till ARAB med ytterligare 150 000 kronor. Förutsättningarna för de enskilda arkiven har därmed ändrats i den riktning som motionären önskar.

Motionären tar också upp frågor som rör nämndens sammansättning och kompetens. Den tidigare regeringen förordnade i december 2005 ledamöter i nämnden. I nämnden finns enligt uppgift för närvarande en person med erfarenhet av näringslivsarkiv. Regeringen förväntas besluta om nya förordnanden i december 2008.

³ Förordning (2007:1179) med instruktion för Riksarkivet och landsarkiven.

⁴ Anslag 28:21 Riksarkivet och landsarkiven.

Då det gäller påståendet om jäv är det angeläget att framhålla att riksarkivariens styrelseplats i ARAB hade en koppling till det tidigare öronmärkta statsbidraget och att regeringen såsom en av stiftarna till ARAB hade utsett honom som statens representant i styrelsen. Hans förordnande i ARAB:s styrelse löpte ut vid årsskiftet och har inte förnyats.

Det anförda visar att detaljeringsgraden i regeringens styrning av nämndens verksamhet har minskat och att nämnden därmed fått större frihet att disponera medlen som fördelas till olika enskilda arkiv.

Utskottet kan inte se att det finns något fog för motionärens krav att ändra instruktionsbestämmelserna för nämnden för enskilda arkiv.

Riksdagen bör avslå motion Kr289 (m).

Särskilda yttranden

1. Kostnadsansvaret för arkeologiska undersökningar, punkt 1 (s)

Margareta Israelsson (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s) och Göran Persson i Simrishamn (s) anför:

Vi konstaterar att regeringen ännu inte presenterat någon organisatorisk lösningen för Riksantikvarieämbetets (RAÄ) arkeologiska uppdragsverksamhet. Vi har förståelse för att det finns skäl att pröva det nuvarande undantaget från lagen om offentlig upphandling i kulturminneslagen. Vi hade dock förväntat oss att regeringen nu skulle ha klargjort vilka förändringar som myndigheten och dess personal kan vänta sig och vilken tidsplan som ska gälla för dessa förändringar. Som läget nu är sprider sig oron och osäkerheten inom hela verksamhetsområdet.

2. Nämnden för enskilda arkiv, punkt 8 (s)

Margareta Israelsson (s), Lars Wegendal (s), Nikos Papadopoulos (s), Anne Ludvigsson (s), Gunilla Carlsson i Hisings Backa (s) och Göran Persson i Simrishamn (s) anför:

Vi har noterat att Riksarkivets nämnd för enskilda arkiv har minskat bidraget till Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB) under de senaste två åren. Det finns därför skäl att påminna om den betydelse som arkivet har, inte minst då det gäller att främja forskning om arbetarrörelsens historia och om framväxten av Sverige som ett välförutvecklat land. De unika samlingarna av tal, brev och dagböcker som donerats till arkivet utgör basen för forskningen och gör att arkivet intar en särställning bland de enskilda arkiven i Sverige. Även de många och livliga internationella kontakterna ger arkivet en framskjuten ställning i svenskt arkivväsende. Vi vill också påminna om att arkivets bibliotek är ett vetenskapligt specialbibliotek och en viktig länk i det svenska biblioteksväsendet. Det är angeläget att verksamheten vid arkivet inte raderas genom minskade bidrag.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:Kr203 av Michael Hagberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ansökan till Världsarvskommittén om att allemansrätten förs upp på Unescos världsarvslista.

2007/08:Kr205 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ostindiefararen Götheborg.

2007/08:Kr209 av Lars Elinderson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om statens ansvar för bevarandet av Svenska kyrkans samlade kulturarv, inklusive gravkulturen.

2007/08:Kr215 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att stödja arkeologi och museiverksamhet i södra Sverige.

2007/08:Kr219 av Lars-Ivar Ericson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om bevarandet av vårt kulturarv i form av ljud som en nationell angelägenhet och behovet av samordning för att undvika suboptimering av offentliga och privata resurser.

2007/08:Kr220 av Lars-Ivar Ericson och Anders Åkesson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om regelverk för kyrkornas energiförsörjning.

2007/08:Kr229 av Jörgen Johansson och Birgitta Sellén (båda c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att huvud- och kostnadsansvar för kulturarv som klassas som riksintressant åvilar staten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ansvaret för arkeologiska utredningar utanför riksintressanta områden i normalfallet åvilar exploitören.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arkeologiska undersökningar ska konkurransutsättas.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av kulturminneslagen (1988:950).

2007/08:Kr272 av Anders Hansson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att verka för att Uppåkra utgrävningsområde utnämns till kulturresevat.

2007/08:Kr275 av Betty Malmberg (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av kostnadsansvaret vid arkeologiska utgrävningar.

2007/08:Kr289 av Henrik von Sydow (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lika förutsättningar för enskild arkivverksamhet.

2007/08:Kr302 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förlängning av stödet till upprustning av kyrkor i Skaraborg.

2007/08:Kr307 av Agneta Gille (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att stärka kulturvärdet av vallonbruk i Uppland.

2007/08:Kr323 av Krister Örnfjäder m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om statens ansvar för verksamheten vid Sveriges Ljudmigreringscentrum.